

DOI [https://doi.org/10.58442/2218-7650-2023-24\(53\)-10-23](https://doi.org/10.58442/2218-7650-2023-24(53)-10-23)
УДК 374.7

Боровик Андрій Олександрович,
викладач історії Початкової школи № 38
імені Генріка Сенкевича у м. Люблін.
Люблін, Республіка Польща.

 <https://orcid.org/0000-0003-2674-6495>
osvita.lublin@gmail.com

Дубініна Оксана Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління і проектного менеджменту
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»;
старший науковий співробітник відділу проектування
розвитку обдарованості Інституту обдарованої дитини НАПН України.
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-5405-8502>
o_dybinina@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. У статті здійснено обґрунтування умов формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії у процесі фахової підготовки; уточнено зміст понять «компетентність», «дослідницька компетентність», під якою ми розуміємо інтегральну характеристику особистості, що полягає в готовності і здатності самостійно засвоювати і отримувати системи нових знань у результаті перенесення смислового контексту діяльності від функціонального до перетворювального, базуючись на наявних знаннях, уміннях, навичках та способах діяльності. Обґрунтовано, що необхідними компонентами науково-дослідної діяльності можна визначити такі вміння: формулювати мету й гіпотезу дослідження, тобто проектувальний компонент; опрацювати різноманітні джерела з метою збирання необхідних даних, тобто інформаційний компонент; вибрати основні й допоміжні методи проведення дослідження, тобто аналітичний компонент; визначати практичну спрямованість дослідження, тобто практичний компонент. Окреслено, доцільність використання таких *принципів*: формування дослідницької компетентності у підготовці майбутніх вчителів

історії, зокрема: науковості, системності, інтеграції, зв'язку навчання з життям, свідомості та активності в навчанні, професійної спрямованості, варіативності, індивідуалізації, самореалізації, інтерактивності, неперервності.

Ключові слова: компетентність; дослідницька компетентність; фахова підготовка; учитель історії; принципи навчання.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Відповідно до вимог Професійного стандарту за професіями: «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти» сучасний педагог поряд із багатьма іншими професійно-комунікативними здібностями має володіти навичками, які спрямовані на професійний саморозвиток. Формування таких навичок передбачає сформованість умінь «застосовувати наукові методи пізнання, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати й тлумачити результати, створювати моделі та визначати їхню дієвість» [7]. Тобто одним із провідних у структурі підготовки майбутнього педагога в галузі середньої освіти має стати дослідний компонент, який є основою формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя. Особливого значення, в цьому аспекті, набувають дослідницькі вміння й навички під час роботи з учнями основної та старшої школи, а також при підготовці учнів до різноманітних конкурсів і олімпіад. Крім того, дослідницька компетентність дає змогу викладачеві стати більш гнучким у парадигмі власних професійних обов'язків, конкурентоспроможним, допомагає бути більш успішним у подальшому житті, що й визначає значимість її формування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці приділяють велику увагу науково-дослідній роботі як необхідному елементу підготовки майбутнього вчителя (М. Князян, Т. Сорочан, Н. Саприкіна); формування дослідницьких умінь залежно від методики й організації навчально-пізнавальної та науково-дослідницької діяльності (І. Драч, М. Князян, Л. Козак, В. Литовченко, Н. Москалюк, Є. Спіцина та ін.); з'ясування особливостей науково-дослідницької роботи майбутніх фахівців Н. Волкова, І. Зязюн, В. Кремень, С. Лукашенко, D. Grimes, H. Stuart, J. Griffiths та ін.; формування дослідницької компетентності знайшло відображення у працях Н. Бібік, І. Бега, О. Бондаревської, Л. Ващенко, О. Дубініної та ін.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні умов формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії у процесі фахової підготовки.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

- здійснити аналіз теоретичних аспектів досліджуваної проблеми;
- обґрунтувати умов формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії у процесі фахової підготовки.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

У рамках нашого дослідження вважаємо за доцільне вважаємо уточнити сутності понять «компетентність» та «дослідницька компетентність». Так, у науково-педагогічній літературі існує велика кількість визначення сутності поняття «компетентність». Зазначений феномен став предметом вивчення вітчизняних та закордонних дослідників, зокрема: Т. Бурлаєнко, О. Дубініна, Т. Сорочан, Г. Тимошко, З. Рябова, К. Халас, М. Магер, Дж. Равен та ін.

У Законі України «Про вищу освіту» сутність поняття «компетентність» розглядається як динамічна комбінація знань, умінь і навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, які визначають здатність успішно здійснювати професійну та навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти (Закон України «Про вищу освіту». Зі змінами та доповненнями. 2014) [3]. У «Національному освітньому глосарію: вища освіта» дефініцію поняття «компетентність» трактують як комбінацію знань, умінь, цінностей, інших професійних якостей, що описують результати навчання за освітньою програмою. Утім у дослідженнях комісії Ради Європи сутність поняття «компетентність» визначається як уміння, кваліфікації, уявлення, або опорні знання, які є ключовими у професійній діяльності і використовуються у нових ситуаціях. Фахівці Департаменту стандартів навчання, досягнення та освіти (IBSTPI) вважають, що компетентність є спроможністю особистості виконувати завдання на висококваліфікованому рівні у певному виді діяльності, та складається зі знань, умінь і навичок. Дослідниця Т. Сорочан, компетентність становить інтегрований результат, що передбачає зміщення акцентів із накопичення нормативно визначених умінь і навичок на формування здатності застосовувати набуті знання й досвід у

нових умовах певної сфери діяльності [10].

О. Дубініна професійну компетентність визначає як нормативну модель компетентності фахівця, відображаючи науково обґрунтований склад професійних знань, умінь і навичок [2].

Таким чином, ми можемо констатувати той факт, що теоретичний аналіз сутності терміну «компетентність» дозволяє застосовувати його визначення щодо здійсненої діяльності, кваліфікації, виду професійної підготовки та зводиться до суми знань, умінь і навичок, набутих у освітньому процесі, набору особистісних характеристик з наявністю певних особистісних якостей. Відповідно до тематики нашого дослідження уточнимо сутність поняття «дослідницька компетентність». Вітчизняні та зарубіжні дослідники (М. Головань, С. Сисоєва, А. Яценко та інші) приділяють значну увагу розгляду окресленого феномену [1], [9].

Науковці С. Сисоєва трактує дослідницьку компетентність як інтегровану особистісно-професійну якість фахівця, яка відображає мотивацію до наукового пошуку, рівень володіння методологією педагогічного дослідження, особистісно-значущими якостями дослідника, зокрема такими, як інноваційне мислення, здатність до творчої та інноваційної діяльності [9].

М. Головань та В. Яценко визначають дослідницьку компетентність як «цілісну, інтегративну якість особистості, що поєднує знання, уміння, навички, досвід діяльності дослідника, ціннісні ставлення та особистісні якості й виявляється в готовності й здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання, застосування творчого підходу в цілепокладанні, плануванні, прийнятті рішень, аналізі та оцінці результатів дослідницької діяльності» [1]. Т. Боровікова дослідницьку компетентність визначає, як «...особистісна характеристика дослідника, яка формується в діяльності та завжди виявляється за умови ціннісного відношення до діяльності, особистісної зацікавленості». На думку М. Князян ознаками сформованої дослідницької компетентності здобувача вищої освіти є ознайомлення з найбільш актуальними напрямками досліджень певної галузі науки; володіння методологією наукової галузі; уміння чітко формулювати мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження, а також планувати експеримент або аналізувати джерельну базу; уміння теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити висунуту гіпотезу; уміння аналізувати результати своєї науково-дослідницької діяльності, робити необхідні висновки; уміння аргументувати свою точку

зору, уміння виокремлювати ще не вирішені й перспективні проблеми дослідження тощо [5].

Таким чином, теоретичний аналіз наукових підходів дозволяє узагальнити визначення сутності поняття «дослідницька компетентність» як інтегральної характеристики особистості, що полягає в готовності і здатності самостійно засвоювати і отримувати системи нових знань у результаті перенесення смислового контексту діяльності від функціонального до перетворювального, базуючись на наявних знаннях, уміннях, навичках та способах діяльності. З огляду на вище окреслене необхідними компонентами науково-дослідної діяльності можна визначити такі: вміння формулювати мету й гіпотезу дослідження, тобто проектувальний компонент; вміння опрацьовувати різноманітні джерела з метою збирання необхідних даних, тобто інформаційний компонент; вміння вибирати основні й допоміжні методи проведення дослідження, тобто аналітичний компонент, вміння визначати практичну спрямованість дослідження, тобто практичний компонент.

У своїх дослідженнях М. Хейлі, враховуючи дослідницький підхід, пропонує такі моделі поєднання навчання і досліджень, які базуються на навчанні через дослідження (Research-based learning); навчання, зорієнтоване на дослідження (Research-oriented learning); навчання, що базується на інформуванні про дослідження (Research-led learning); навчання, що базується на науковому керівництві (Research-tutored learning). Відповідно до окресленої проблеми нашого дослідження уточнимо структуру дослідницької компетентності майбутніх вчителів історії. У науково-педагогічній літературі існують різні наукові підходи щодо визначення структурних компонентів дослідницької компетентності. У результаті аналізу, синтезу, порівняння, наукових досліджень представимо узагальнені структурні компоненти дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії (див. табл. 1).

Таблиця 1

Структурні компоненти дослідницької компетентності

Автор	Назва структурного компоненту
1	2
Т. Гладюк	мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний
М. Золочевська	функціонально-рефлексивний, мотиваційно-ціннісний, змістово-практичний, функціонально-рефлексивний

Продовження табл. 1

1	2
Е. Луговська	когнітивний, діяльнісний, мотиваційний, рефлексивний
М. Князян	мотиваційно-ціннісний, інформаційно-змістовий, діяльнісно-поведінковий, оцінювально-рефлексивний
Ю. Шапран	ціннісно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний
О. Шестопалюк	ціннісно-мотиваційний, когнітивний, особистісний, поведінковий

На основі теоретичного аналізу з табл. 1 видно, що серед структурних компонентів дослідницької компетентності майбутніх вчителів історії у процесі фахової підготовки науковці виділяють: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, операційно-діяльнісний, рефлексивний.

Проаналізуємо змістову складову кожного зазначеного компонента (табл. 2).

Таблиця 2

Структурні компоненти дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії

Назва структурного компонента	Характеристика структурного компонента дослідницької компетентності
1	2
Когнітивний компонент	Відбиває систему знань, яка забезпечує здатність докторантів самостійно проводити науковий пошук, систематизувати, аналізувати, необхідну інформацію та опановувати методологічний апарат дослідження
Мотиваційно-ціннісний компонент	Включає мотиви, цілі, потребу в науководослідницькій діяльності, самовдосконаленні, саморозвитку, позитивне ставлення до науководослідницької діяльності, внутрішньої готовності до її здійснення, встановлення її значущості і важливості у професійній діяльності
Операційно-діяльнісний компонент	Передбачає готовність особистості застосовувати засвоєнні знання, уміння та навички у своїй практичній діяльності в конкретних умовах відповідно до норм і технологій наукової творчості

Продовження табл. 1

1	2
Рефлексивний компонент	Врахування здатності до рефлексії власної аналітичної діяльності, що передбачає самоаналіз та самооцінку своєї діяльності та її результатів, усвідомлення та оцінювання ступеню реалізації запланованих цілей діяльності

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для реалізації мети дослідження використано комплекс взаємопов'язаних методів, зокрема, – теоретичних: аналіз наукової літератури, синтез, порівняння, узагальнення практичного досвіду формування дослідницької компетентності; термінологічний аналіз для визначення сутності й змісту ключових дефініцій дослідження; структурно-логічний аналіз для окреслення умов формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії у процесі фахової підготовки.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESULTS OF THE RESEARCH

У контексті нашого дослідження щодо формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії виокремлено такі структурні компоненти: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, операційно-діяльнісний, рефлексивний.

З таблиці 2 видно, що *когнітивний компонент* дослідницької компетентності включає знання інтегративного характеру, а саме, фахові, науково-дослідницькі та методологічні. Названий компонент забезпечує набуття майбутніми вчителями професійних знань та досвіду, розвиток критичного мислення, організаторських, комунікативних здібностей, умінь співпрацювати у команді.

Мотиваційно-ціннісний компонент дослідницької компетентності майбутніх вчителів історії включає мотиви, цілі, потребу в науково-дослідницькій діяльності, самовдосконаленні, саморозвитку.

Провідною основою мотиваційно-ціннісного компоненту є, з одного боку, глибоке усвідомлення та розуміння майбутніми докторами філософії значущості знань про науково-дослідницьку діяльність, сформованість позитивного мотиву для її виконання, а з іншого, наявність особистісної потреби та інтересу до заняття науково-дослідницькою діяльністю та її реалізація, результатом якого є освітній науковий продукт.

Таким чином, мотиваційно-ціннісний компонент майбутнього

вчителя історії передбачає наявність стійкого дослідницького інтересу, прояву провідних мотивів пізнавальної діяльності та систем ціннісних орієнтацій.

Операційно-діяльнісний компонент дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії передбачає готовність застосовувати засвоєні знання, уміння та навички у своїй практичній діяльності. Він формується в реальній дослідницькій діяльності, яка здійснюється в конкретних умовах відповідно до норм і технологій наукової творчості, сприяє імплементації теоретичних та емпіричних методів дослідження. Цей компонент проявляється в таких якостях особистості, як уважність, вдумливість, старанність, ерудованість.

Рефлексивний компонент дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії потребує врахування здатності до рефлексії власної аналітичної діяльності. Це передбачає самоаналіз та самооцінку своєї діяльності та її результатів, усвідомлення та оцінювання ступеню реалізації запланованих цілей діяльності. Визначений компонент сприяє розвитку здібностей майбутнього вчителя історії до самовизначення та цілепокладання, визначає готовність та здатність особистості до самовдосконалення та саморозвитку у професійній діяльності (готовність та здатність самостійно навчатися, вести науково-дослідницький пошук, оцінювати власну активність у процесі аналітичної діяльності тощо).

Аналіз наукових праць з окресленої проблеми дослідження вбачаємо доцільність використання таких *принципів* формування дослідницької компетентності у підготовці майбутніх вчителів історії, зокрема:

- науковості характеризує відповідність змісту підготовки майбутніх вчителів історії рівню сучасної науки (зв'язок між змістом науки та навчальної дисципліни; формування наукового світогляду; наукових підходів до вирішення дослідницьких завдань; використання відповідної методології при проведенні досліджень; володіння та коректне застосування методів);

- системності й послідовності представляє підготовку майбутніх вчителів історії як систему певної цілісності та складності, передбачає пошук та встановлення зв'язків, цілісності, зіставлення властивостей та розбіжностей, сприяє оволодінню науковими знаннями, уміннями та навичками у певному порядку та допускає логічну обґрунтованість вивчення подальшого навчального матеріалу;

- інтеграції спрямований на формування цілісних знань, інтегративних умінь у майбутніх вчителів історії за допомогою організації

навчального процесу на основі інтеграції навчальної, науково-практичної діяльностей;

- зв'язку навчання з життям узгоджується з концепцією інформатизації освіти та сприяє активізації використання інформаційних засобів, підкріпленням теоретичного матеріалу прикладами та ситуаціями з реального життя, вивчення сучасних наукових теорій, концепцій, визначення перспектив розвитку науки; розкриття практичної значущості знань та застосування їх у практичній діяльності; розв'язання проблемно-пошукових та дослідницьких завдань;

- свідомості та активності в навчанні передбачає активізацію діяльності майбутніх вчителів історії щодо засвоєння знань, оволодіннями вміннями та навичками, усвідомлення цілей навчальної та самостійної діяльності, планування та організація власної діяльності, розв'язання наукових завдань та шляхів їх вирішення;

- професійної спрямованості орієнтує майбутніх вчителів історії на подальшу професійну та наукову діяльність, використання комплексу науково-дослідницьких завдань, розвиток системи мотивів, які спонукають особистість до виконання професійних завдань і саморозвитку. Як зауважує Л. Шевченко, результатом професійної спрямованості є формування системи ціннісних мотивів, що спонукають особистість до засвоєння професійних знань, умінь і навичок та способів їх творчого використання на практиці [11];

- варіативності передбачає зміну умови, порядку дій або результату завдання, при якому посилюється пізнавальна здатність особистості, створюються додаткові умови для самостійних дій;

- індивідуалізації спрямований на організацію дослідницької діяльності в умовах інтелектуальної співтворчості в межах загальних цілей, завдань і змісту з урахуванням індивідуальних потреб та особливостей майбутніх докторів філософії;

- принцип самореалізації сприяє самостійному набуттю знань, умінь та навичок у процесі формування дослідницької компетентності, їх самостійного поглиблення та розширення, залучення майбутніх докторантів до виконання дослідницьких завдань;

- інтерактивності передбачає активне виконання дослідницької діяльності шляхом забезпечення взаємодії майбутніх вчителів історії, що надає можливість кожному учаснику освітнього процесу отримати нові знання, вміння і навички; реалізація принципу відбувається за умов

організації викладачем спільної діяльності докторантів (робота в парах, мікрогрупах) для розв'язання поставлених проблемних завдань;

- неперервності забезпечує орієнтацію на дослідницьку діяльність протягом життя шляхом самовдосконалення та самоосвіти, подальшого формування дослідницької компетентності.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Узагальнюючи вищезазначене наголосимо, що в контексті нашого дослідження:

- проаналізовано сутність понять «компетентність», «дослідницька компетентність»;

- на основі теоретичного аналізу наукових досліджень встановлено, що дослідницька компетентність – це знання як результат пізнавальної діяльності людини в певній галузі науки, методи, методика дослідження, які він повинен опанувати, щоб здійснювати дослідницьку діяльність, а також мотивацію і позицію дослідника, його ціннісні орієнтації; виокремлено та схарактеризовано наступні структурні компоненти дослідницької компетентності майбутніх вчителів історії: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, операційно-діяльнісний, рефлексивний.

Перспективи подальших досліджень. З огляду на вище сказане виникає потреба у подальшому дослідженні, яке розкриє методологічні аспекти формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії в процесі фахової підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] М. С. Головань, В. В. Яценко, «Сутність та зміст поняття "дослідницька компетентність"», *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі*: зб. наук. праць, вип. VII, с. 55–62, 2012.
- [2] О. Дубініна, І. Ігнатюк «Методика діагностики професійно значущих якостей педагога-лідера», *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*, № 1, с. 88–103, 2020. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/c115fc65-6700-4527-8444-3037ef377c88> Дата звернення: Берез. 05, 2023.
- [3] Верховна Рада України. (2014, Лип. 01). *Закон № 1556-VII «Про вищу освіту». Зі змінами та доповненнями.* [Електронний ресурс].

- Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
- [4] М. В. Золочевська, Формування дослідницької компетентності учнів при вивченні інформатики. Харків, Україна, 2009. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://osvita.ua/doc/files/news/59/5935/8.pdf>
Дата звернення: Берез. 05, 2023.
- [5] М. О. Князян, «Педагогічні засади формування дослідницької спрямованості особистості студента», *Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського*: зб. наук. праць, вип. 11/12, с. 129–136, 2002.
- [6] Е. М. Луговська, «Критерії оцінювання фахової компетентності техніків-механіків агропромислового виробництва», *Науковий вісник Донбасу*, 1(21), 2013. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN21/13lemtav.pdf> Дата звернення: Берез. 05, 2023.
- [7] Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. (2020, Груд. 23). *Наказ № 2736-20 «Про затвердження професійного стандарту за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)"*». [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>
- [8] Н. Саприкіна, «Науково-дослідна робота як засіб розвитку креативних здібностей студентів-філологів», *Вісник Львівського ун-ту. Серія «Філологічна»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://litmisto.org.ua/?p=19610> Дата звернення: Берез. 05, 2023.
- [9] С. О. Сисоєва, *Розвиток дослідницької компетентності викладачів вищої школи*. Київ, Україна: ТОВ «Вид. підпр-во «ЕДЕЛЬ-ВЕЙС», 2016.
- [10] Т. Сорочан, «Професіоналізм та компетентності вчителів у контексті післядипломної освіти», *Освіта на Луганщині*, № 1, с. 7–12, 2010.
- [11] С. М. Шевченко, «Педагогічні умови формування аналітичного мислення студентів вищих технічних навчальних закладів», *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, № 3, с. 151–154, 2007. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.istorage.narod.ru/pdf/PP200703.pdf#page=152>
Дата звернення: Берез. 05, 2023.

FORMATION OF RESEARCH COMPETENCE OF THE FUTURE HISTORY TEACHER IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

Andriy Borovyk,

history teacher of Primary School No. 38
named after Henrik Sienkiewicz in Lublin.
Lublin, Republic of Poland.

 <https://orcid.org/0000-0003-2674-6495>
osvita.lublin@gmail.com

Oksana Dubinina,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Assistant Professor Department Administration and Project Management
Educational and Scientific Institute of Management and Psychology
SIHE «University of Educational Management»;
senior researcher of the design department
development of giftedness at the Gifted Child Institute
National Academy of Educational Science of Ukraine
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-5405-8502>
o_dybinina@ukr.net

Abstract. The article substantiates the conditions for the formation of research competence of a future history teacher in the process of professional training; the content of the concepts "competence", "research competence" has been clarified, by which we understand the integral characteristic of a person, which consists in the readiness and ability to independently assimilate and receive systems of new knowledge as a result of transferring the semantic context of activity from functional to transformative, based on existing knowledge, skills, skills and methods of activity; it is substantiated that the necessary components of scientific research activity can be defined as the following: the ability to formulate the purpose and hypothesis of the research, that is, the design component; the to process various sources in order to collect the necessary data, that is, the information component; the to choose the main and auxiliary methods of research, i.e. the analytical component, the to determine the practical orientation of the research, i.e. the practical component; the expediency of using such *principles* of research competence formation in the training of future history teachers, in particular: the of scientificity, the of systematicity, the of integration, the of connection of learning with life, the of consciousness and activity in learning, the of professional

orientation, the of variability, the of individualization, the of self-realization, the of interactivity, the of continuity.

Key words: competence; research competence; professional training; history teacher; principles of learning.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] M. S. Holovan, V. V. Yatsenko, «Sutnist ta zmist poniattia "doslidnytska kompetentnist"», *Teoriia ta metodyka navchannia fundamentalnykh dystsyplin u vyshchii shkoli: zb. nauk. prats, vyp. VII*, s. 55–62, 2012.
- [2] O. Dubinina, I. Ihnatiuk «Metodyka diahnostryky profesiino znachushchykh yakosti pedahoha-lidera», *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy: filosofii, psykhologii, pedahohika, sotsiologii*, № 1, s. 88–103, 2020. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/c115fc65-6700-4527-8444-3037ef377c88> Data zvernennia: Berez. 05, 2023.
- [3] Verkhovna Rada Ukrainy. (2014, Lyp. 01). Zakon № 1556-VII «Pro vyshchu osvitu». Zi zminy ta dopovnenniamy. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
- [4] M. V. Zolocheska, *Formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti uchniv pry vyvchenni informatyky*. Kharkiv, Ukraina, 2009. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://osvita.ua/doc/files/news/59/5935/8.pdf> Data zvernennia: Berez. 05, 2023.
- [5] M. O. Kniazian, «Pedahohichni zasady formuvannia doslidnytskoi spriamovanosti osobystosti studenta», *Naukovyi visnyk Pivdenoukrainskoho derzh. ped. un-tu im. K. D. Ushynskoho: zb. nauk. prats, vyp. 11/12*, s. 129–136, 2002.
- [6] E. M. Luhovska, «Kryterii otsiniuvannia fakhovoi kompetentnosti tekhniv-mekhaniv ahropromyslovoho vyrobnytstva», *Naukovyi visnyk Donbasu*, 1(21), 2013. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN21/13lemtav.pdf> Data zvernennia: Berez. 05, 2023.
- [7] Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy. (2020, Hrud. 23). Nakaz № 2736-20 «Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu za profesiiamy "Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity", "Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity", "Vchytel z pochatkovoї osvity (z diplomom molodshoho spetsialista)"». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>

- [8] N. Saprykina, «Naukovo-doslidna robota yak zasib rozvytku kreatyvnykh zdibnosti studentiv-filolohiv», Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii «Filolohichna». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://litmisto.org.ua/?p=19610> Data zvernennia: Berez. 05, 2023.
- [9] S. O. Sysoieva, Rozvytok doslidnytskoi kompetentnosti vykladachiv vyshchoi shkoly. Kyiv, Ukraina: TOV «Vyd. pidpr-vo «EDEL-VEIS», 2016.
- [10] T. Sorochan, «Profesionalizm ta kompetentnosti vchyteliv u konteksti pisliadyplomnoi osvity», Osvita na Luhanshchyni, № 1, s. 7–12, 2010.
- [11] S. M. Shevchenko, «Pedahohichni umovy formuvannia analitychnoho myslennia studentiv vyshchych tekhnichnykh navchalnykh zakladiv», Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu, № 3, s. 151–154, 2007. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://www.istorage.narod.ru/pdf/PP200703.pdf#page=152> Data zvernennia: Berez. 05, 2023.

*Стаття надійшла до редакції
03 квітня 2023 року*